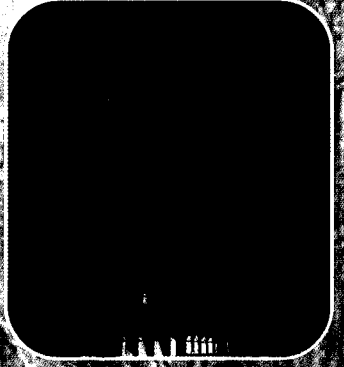
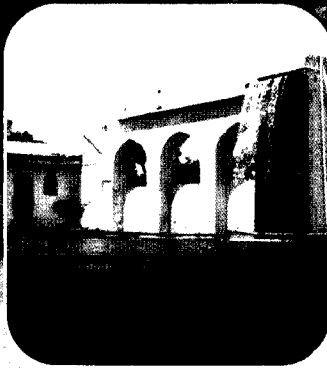
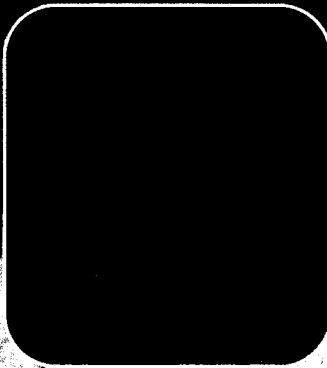

फक्त कार्यालयीन उपयोगा करीता

मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळ

वार्षिक अहवाल
2009-2010
Annual Report

Marathwada Statutory Development Board
Aurangabad

मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाचा सन २००९-२०१० चा वार्षिक अहवाल

ANNUAL REPORT OF THE MARATHWADA STATUTORY DEVELOPMENT BOARD FOR THE YEAR 2009-2010

भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद ३७१ (२) (अ) आणि विदर्भ, मराठवाडा व उर्वरित महाराष्ट्र यासाठी विकास मंडळे आदेश, १९९४ च्या अनुच्छेद ६ (ड) अन्वये विधीमंडळासमोर मांडण्यासाठी महाराष्ट्र राज्याच्या मा.राज्यपालांकडे सादर.

Submitted to the Hon'ble Governor of Maharashtra for placing before the Legislature under Article 371 (2) (a) of the Constitution of India and Clause 6 (d) of the Development Boards for Vidarbha, Marathwada and the Rest of Maharashtra Order, 1994.

मध्यवर्ती प्रशासकीय इमारत,
तळमजला, पश्चिमबाजू,
औरंगाबाद - ४३१ ००१.
दुरध्वनी : २३३५०४६/२३३९०८३
फॅक्स : ०२४०-२३३९०८३

Central Administrative Building,
Ground Floor, West Wing,
Aurangabad - 431 001.
Phone : 2335046/2339083
Fax : 0240-2339083

जा.क्र.मवैविमं/वार्षिक-अह.०९-१०/२०१०/
मध्यवर्ती प्रशासकीय इमारत,
तळमजला, पश्चिम बाजू,
जिल्हाधिकारी कार्यालय परिसर,
औरंगाबाद - ४३१ ००१.
दिनांक : / /२०१०.

प्रति,

मा.राज्यपाल,
महाराष्ट्र राज्य,
राजभवन, मलबार हिल्स,
मुंबई - ४०० ०३५.

विषय : मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाचा वर्ष २००९-२०१० चा वार्षिक अहवाल.

आदरणीय महोदय,

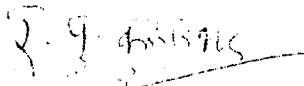
मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाचा वर्ष २००९-२०१० चा वार्षिक अहवाल सादर करतांना मला अतिशय आनंद होत आहे.

मराठवाड्यातील शेती अद्यापही पावसाच्या पाण्यावर अवलंबून असल्याने सिंचन क्षेत्रामध्ये वाढ करणे आवश्यक आहे. यासाठी कोकणातील पश्चिम वाहीनी नद्यांचे पाणी गोदावरी खोऱ्यात वळविण्याचाही मंडळाने आग्रह धरला आहे. सदर अतिरिक्त पाणी मराठवाड्यास मिळाल्यास खऱ्या अर्थाने मराठवाड्याच्या प्रगतीत मोठे योगदान राहणार आहे. अशी या मंडळाची धारणा आहे.

सन २००९-२०१० या वर्षात मंडळाने विशेष निधीमधून प्रामुख्याने मराठवाड्यातील प्रत्येक जिल्ह्यातील २९ प्राथमिक शाळांना विविध शैक्षणिक व बौद्धिक साहित्य उपलब्ध करून देण्यासाठी निधी देण्यांत आला. तसेच औरंगाबाद जिल्ह्यातील ६२ अंगणवाडी बांधकामासाठी शिफारस करण्यांत आली.

मा.महोदयांकडून मंडळाला सतत मार्गदर्शन लाभले आहे याचा मी कृताज्ञतापूर्वक उल्लेख करू इच्छितो. मा.महोदयांनी दिलेल्या सहकार्याबद्दल मंडळ त्यांचे अत्यंत आभारी असून यापुढेही त्यांचेकडून असेच सहकार्य लाभेल, अशी हे मंडळ आशा व्यक्त करते.

आपला नम्र,

(डॉ. आर.पी.कुरुळकर)

प्रभारी अध्यक्ष

ऋण निर्देश

मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाला मा.राज्यपाल महोदयांकडून वेळोवेळी मार्गदर्शन लाभले आहे. त्याबद्दल मंडळ त्यांचे अत्यंत ऋणी आहे.

मा.राज्यपाल महोदयांनी मराठवाडा विभागाचे विकासासाठी आस्थेने लक्ष दिले. विकास कामांचे संदर्भात त्यांनी वेळोवेळी संवाद साधला. त्यामुळे मंडळाला सहजतेने आपली कर्तव्ये पार पाडणे शक्य झाले आहे. त्याबद्दल मंडळ त्यांचेप्रती कृतज्ञता व्यक्त करते.

महाराष्ट्र राज्याचे मा.मुख्यमंत्री आणि मंत्रीमंडळातील त्यांचे सहकारी मंत्री यांनीसुद्धा मराठवाड्याचे विकासासाठी आस्थेने लक्ष दिले. मराठवाडा विभागाच्या विकासाकरिता कालबद्ध कार्यक्रमाच्या अंमलबजावणीकडे विशेष लक्ष दिले. त्याबद्दल मंडळ मा.मुख्यमंत्री महोदयांचे ऋणी आहे. मराठवाडा विभागातील विकासांच्या प्रस्तावांना मान्यता मिळवून देण्यासाठी राज्य मंत्रीमंडळातील अनेक मंत्र्यांचे सहकार्य प्राप्त झाले आहे. त्याबद्दल मंडळ त्यांचेही ऋणी आहे.

मंडळाच्या कार्यात मराठवाड्यातील लोकप्रतिनिधी, मा.खासदार, मा.आमदार, जिल्हा परिषदेचे अध्यक्ष व पदाधिकारी, नगरपालिकांचे अध्यक्ष व सदस्यगण, मराठवाड्यातील आदरणीय स्वातंत्र्यसैनिक, समाजसेवक यांनी मंडळास सहकार्य केले. त्याबद्दल मंडळ त्यांचा सुद्धा कृतज्ञतापूर्वक उल्लेख करते.

मंडळाचा विकास कामांशी संबंध असल्यामुळे मंडळाला काही तज्ञ व्यक्तिकडून बहुमोल सहकार्य लाभले त्या सर्वांचे विशेष आभार मानून त्याबद्दल मंडळ कृतज्ञ आहे.

अहवाल वर्ष काळामध्ये मंडळाला मंत्रालयीन विभागाशी कामाचे निमित्ताने नेहमीच संपर्क साधावा लागला. या सर्व विभागांनी मंडळाला वेळोवेळी सहकार्य केले आहे. त्याबद्दल राज्याचे मुख्य सचिव, अपर मुख्य सचिव, प्रधान सचिव व इतर सर्व विभागीय सचिव आणि त्यांचे सहकारी यांचे मंडळ कृतज्ञतापूर्वक उल्लेख करते व त्यांचे आभार मानते.

राज्यपाल कार्यालयाशी व शासनाच्या नियोजन विभागाशी कामकाजाचे निमित्ताने मंडळाचा सततचा संपर्क राहिला आहे. श्री.सुनिल सोनी, नियोजन विभागाचे प्रधान सचिव, श्री. श्रीकांत देशपांडे, मा.राज्यपालांचे सचिव, श्री विकास चंद्र रस्तोगी, सह सचिव (विकास मंडळे), श्रीमती कारखानीस, नियोजन विभागाचे उपसचिव, श्री.बंकापूरे, अवर सचिव, आणि त्यांचे सहकारी यांनी मंडळाला दैनंदिन कामकाजात अत्यंत मोलाचे सहकार्य दिले व त्यामुळे मंडळाला आपले काम करणे सुकर होऊ शकले, याबद्दल मंडळ या सर्वांचे आभारी आहे.

— o —

मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळ, औरंगाबाद

वार्षिक अहवाल वर्ष २००९-२०१०

अ नु क्र म णि का

विषय तपशील	पृष्ठ क्रमांक
प्रकरण-१. वैधानिक विकास मंडळाची स्थापना व कामाचे स्वरूप	
(१.१) महाराष्ट्र राज्य आदेश, १९९४	०१
(१.२) वैधानिक विकास मंडळाची स्थापना	०१
(१.३) विकास मंडळाची रचना	०१
(१.४) मंडळावरील सदस्य (२००९-२०१०)	०२
(१.५) विकास मंडळाची कार्ये	०३
(१.६) विकास कामांच्या खर्चासाठी निधीचे वाटप	०३
(१.७) राज्यपालांकडून निर्देश	०३
(१.८) शिक्षण, प्रशिक्षण आणि सेवायोजन यासाठी सुयोग्य व्यवस्था	०४
प्रकरण-२. मंडळाच्या सदस्य सचिवांचा अहवाल	
(२.१) मंडळाचे कार्यक्षेत्र व मुख्यालय	०५
(२.२) कार्यालय आस्थापना	०५
(२.३) मंडळाच्या सर्वसाधारण बैठका	०६
(२.४) विषय समित्या	०७
(२.५) विषय समित्यांच्या बैठका व इतर बैठका	०७
(२.६) नियोजन मंडळाच्या बैठकीमध्ये वैधानिक विकास मंडळाचा सहभाग	०७
(२.७) विविध कार्यशाळेस मंडळाचे तज्ञ सदस्यांचा सहभाग	०८
(२.८) मंडळाचे मा. अध्यक्ष व सदस्यांनी केलेले दौरे	०८
(२.९) कार्यालयीन ग्रंथालय	०८
प्रकरण-३. कामकाजासंबंधी अनुषंगीक बाबींवर मंडळाच्या शिफारशी	
(३.१) मानव विकास निर्देशांकानुसार महाराष्ट्रातील मागासलेल्या एकूण १९ जिल्ह्यांच्या विकासासाठी रुपये २००० कोटीची विशेष तरतूद राज्याच्या अर्थ संकल्पात करण्याची मागणी	०९
(३.२) जिल्हा योजना २०१०-११ मध्ये निधीचे वाटपाबाबत मानव विकास निर्देशांक मुल्यावर आधारित पर्यायी सुत्र	१२
(३.३) मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळामार्फत पाहणी अभ्यास प्रस्तावित करणे	१४
(३.४) मंडळाची वेबसाईट प्रदर्शित करणे	१४
(३.५) जालना जिल्ह्याच्या सिंचन अनुशेषाची तफावत दूर करणे	१४
(३.५) विशेष निधी सन २००९-१० जिल्हा निहाय अनुज्ञेय निधी, मंडळाची शिफारस व मंजूर कामाचा तपशील	१५

वैधानिक विकास मंडळाची स्थापना व कामाचे स्वरूप

१.१ महाराष्ट्र राज्य आदेश, १९९४ :

भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद ३७१(२) अंतर्गत प्राप्त झालेल्या अधिकारानुसार, भारताच्या राष्ट्रपतींनी "महाराष्ट्र राज्य (विदर्भ, मराठवाडा व उर्वरित महाराष्ट्र यासाठी राज्यपालांची विशेष जबाबदारी) आदेश, १९९४" निर्गमित केले. या आदेशान्वये राज्यामध्ये विदर्भ, मराठवाडा व उर्वरित महाराष्ट्रासाठी स्वतंत्र विकास मंडळे स्थापन करण्याची तसेच संविधानाच्या अनुच्छेद ३७१(२) मधील परिच्छेद (ब) व (क) मध्ये दर्शविलेल्या बाबींच्या संदर्भातील विशेष जबाबदारी महाराष्ट्राच्या राज्यपालांवर सोपविण्यात आली.

१.२ वैधानिक विकास मंडळाची स्थापना :

भारताच्या राष्ट्रपतींनी निर्गमित केलेल्या महाराष्ट्र राज्य आदेश, १९९४ मधील तरतुदीअन्वये प्राप्त झालेल्या अधिकारानुसार, महाराष्ट्राच्या राज्यपालांनी त्यांचे आदेश क्रमांक:जीएस/जी/९४/ डीबी/ ४३२, दि. ३० एप्रिल, १९९४ अन्वये राज्यामध्ये विदर्भ, मराठवाडा व उर्वरित महाराष्ट्र या विभागांसाठी तीन स्वतंत्र वैधानिक विकास मंडळांची स्थापना केली. तसेच राज्यातील प्रत्येक वैधानिक विकास मंडळाचे कार्यक्षेत्र ठरवून दिले. या आदेशाला यानंतर वैधानिक विकास मंडळ आदेश असे संबोधण्यात आले.

१.३ विकास मंडळांची रचना :

महाराष्ट्राच्या राज्यपालांनी राज्यामध्ये सर्वप्रथम दिनांक २५ जून, १९९४ रोजी वैधानिक विकास मंडळे गठीत केली. प्रत्येक विकास मंडळावर सुरुवातीला सात सदस्य घेण्यात आले. त्यामध्ये संबंधित विकास मंडळाच्या कार्यक्षेत्रातील महाराष्ट्र राज्य विधीमंडळामधील एक सदस्य, संबंधित विकास मंडळाच्या कार्यक्षेत्रातील स्थानिक प्राधिकरणामधील एक सदस्य, नियोजन, वित्त, प्रशासन, सिंचन, कृषि, शिक्षण, आरोग्यसेवा अशा क्षेत्रामधील विशेष ज्ञान व अनुभव असलेल्या तीन तज्ञ व्यक्ती यांना मंडळावर प्रतिनिधित्व देण्यात आले. संबंधित मंडळाच्या कार्यक्षेत्रातील महसूल विभागाचे विभागीय आयुक्त यांना मंडळाचे पदसिद्ध सदस्यत्व देण्यात आले. महसूल विभागातील अतिरिक्त आयुक्त दर्जाहून कमी दर्जाचा नसेल अशा राज्य शासनाच्या सेवेतील अधिकाऱ्याला मंडळाचे सदस्य-सचिव म्हणून घेण्यात आले. त्यानंतर राज्यपालांचे आदेश क्रमांक जीएस/एसएस/डीबी/९८/६०, दिनांक २९ जानेवारी, १९९८ अनुसार मंडळावर नियुक्त करावयाच्या सदस्यांच्या संख्येत वाढ करण्यात आली. सध्या विकास मंडळाची रचना खालीलप्रमाणे आहे.

अ). संबंधित विकास मंडळाच्या कार्यक्षेत्रामधील महाराष्ट्र राज्य विधान मंडळातील दोन सदस्य.

ब). संबंधित विकास मंडळाच्या कार्यक्षेत्रातील स्थानिक प्राधिकरणामधून एक सदस्य.

क). खालील विषयामधील ५ तज्ञ सदस्य, ज्यांना --

(एक) नियोजन प्रक्रिया, शासकिय वित्त व्यवस्था व लेखे यामधील विशेष ज्ञान असेल, किंवा

(दोन) वित्तीय व प्रशासकिय बाबींचा व्यापक अनुभव असेल, किंवा

(तीन) पाटबंधारे, सार्वजनिक आरोग्य, सार्वजनिक बांधकाम, उद्योग, कृषि, शिक्षण किंवा सेवायोजन

यासारख्या विविध क्षेत्रातील विशेष ज्ञान असेल

ड). संबंधित विकास मंडळाच्या क्षेत्रातील महसूल विभागाचे सर्व आयुक्त.

इ). संबंधित विकास मंडळाच्या क्षेत्रातील महसूल विभागाच्या अतिरिक्त आयुक्तांच्या दर्जाहून कमी दर्जाचा नसेल असा राज्य शासनाचा अधिकारी मंडळाचा सदस्य-सचिव असेल.

फ). कार्यकारी अध्यक्ष, राज्य नियोजन मंडळ हे तिन्ही वैधानिक विकास मंडळांचे पदसिद्ध सदस्य असतील.

१.४ मंडळावरील सदस्य (२००९-२०१०):

वैधानिक विकास मंडळे स्थापन केल्यानंतर दिनांक ३० एप्रिल, १९९९ रोजी वैधानिक विकास मंडळांचा पांच वर्षांचा कार्यकाल पूर्ण झाला. विकास मंडळांची मुदत संपल्यानंतर, त्यांचा कार्यकाल वाढविण्याकरिता भारताच्या राष्ट्रपतींनी दिनांक २९ एप्रिल, १९९९ च्या आदेशान्वये पुन्हा "महाराष्ट्र राज्य (विदर्भ, मराठवाडा व उर्वरित महाराष्ट्रासाठी राज्यपालांची विशेष जबाबदारी) सुधारित आदेश १९९९" निर्गमित केले. त्यानुसार राज्यातील तीनही वैधानिक विकास मंडळांचा कार्यकाल ३० एप्रिल, २००४ पर्यंत पुढील पांच वर्षांच्या काळासाठी वाढविण्यात आला. तसेच, मा.राज्यपाल महोदयांनी दिनांक १ मे, २००४ चे आदेशाद्वारे वैधानिक विकास मंडळांचा कार्यकाल दिनांक ३० एप्रिल, २००५ पर्यंत वाढवून देण्यात आला होता. १० जानेवारी, २००६ चे पत्रान्वये राज्यातील तीनही वैधानिक विकास मंडळांना ३० एप्रिल, २०१० पर्यंत मुदतवाढ देण्यात आलेली आहे.

वर्ष २००९-०१० च्या कार्यकाळामध्ये मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाचे अध्यक्ष व सदस्य खालीलप्रमाणे होते.

अ क्र	नांव	पद	कार्यकाल
१	मा.आ.श्री.मधुकरराव देवराव चव्हाण	अध्यक्ष	१५.१२.०९ पर्यंत
२	मा.डॉ.श्री.आर.पी.कुरुलकर	प्रभारी अध्यक्ष	१६.१२.०९ पासून
३	मा.डॉ.श्री.रत्नाकर महाजन,कार्यकारी अध्यक्ष, राज्य नियोजन मंडळ	पदसिद्ध सदस्य	१५.१२.२००९ पर्यंत
४	मा श्री बाबासाहेब कुपेकर, कार्यकारी अध्यक्ष, राज्य नियोजन मंडळ	पदसिद्ध सदस्य	१६.१२.२००९ पासून
५	मा आ श्री भाऊराव बाबुराव पाटील	सदस्य	
६	मा आ श्री चंद्रकांत दानवे	सदस्य	
७	मा.श्री.राजकिशोर मोदी, अध्यक्ष, नगरपरिषद, अंबाजोगाई, बीड	सदस्य	
८	मा डॉ श्री एस बी नाकाडे	सदस्य	
९	मा डॉ श्री जी जी नांदापूरकर	सदस्य	
१०	मा भी एस एल वरुडकर	सदस्य	
११	मा.श्री.भास्कर मुंडे, विभागीय आयुक्त	पदसिद्ध सदस्य	
१२	मा.श्रीमती रिचा बागला (भा.प्र.से.)	अप्पर आयुक्त व सदस्य सचिव	७.७.२००९ पर्यंत
१३	मा श्री के जी पाचंगे	प्रभारी अप्पर आयुक्त व सदस्य सचिव	०८.०७.२००९ ते १७.७.०९ पर्यंत
१४	मा श्री पंकजकुमार (भा.प्र.से.)	अप्पर आयुक्त व सदस्य सचिव	१८.७.२००९ पासून

१.५ विकास मंडळाची कार्ये :

मा.राज्यपालांच्या दिनांक ३० एप्रिल, १९९४ च्या आदेशातील परिच्छेद ६ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे विकास मंडळाची कार्ये पुढील प्रमाणे आहेत.

- अ) संपूर्ण राज्यातील विकासाच्या पातळ्यांच्या तुलनेत योग्य निर्देशांकांच्या आधारे मंडळाच्या क्षेत्रातील विविध विकास क्षेत्रांसाठी विकासाची सापेक्ष पातळी निश्चित करणे.
- ब) मंडळाच्या क्षेत्राचा सर्वांगीण विकास साधण्याच्या दृष्टीने तसेच त्या भागातील विकासाचा अनुशेष दूर करण्याच्या दृष्टीने करण्यांत आलेल्या विविध विकासाच्या प्रयत्नांच्या परिणामांचे मूल्यमापन करणे.
- क) वार्षिक तसेच पंचवार्षिक योजनेच्या काळात विकास मंडळाच्या क्षेत्रातील विकास खर्चाच्या पातळ्या सुचविणे, आणि
- ड) मंडळाच्या कार्याचा वार्षिक अहवाल तयार करणे व तो महाराष्ट्र राज्य विधान मंडळापुढे सादर करण्यासाठी प्रत्येक वित्तीय वर्ष संपल्यावर व्यवहार्य असेल तेथेवर तीन महिन्यांच्या कालावधीत राज्यपालांना सादर करणे.

१.६ विकास कामाच्या खर्चासाठी निधीचे वाटप :

विकास मंडळाच्या आदेशातील परिच्छेद ७ व ८ मध्ये "विकास खर्चासाठी निधीचे वाटप व वार्षिक वित्तीय विवरणपत्रामध्ये निधीच्या वाटपाचा निर्देश करणे" अशा मथळ्याखाली विकास निधीच्या वितरणाच्या कार्यपद्धतीचा तपशील देण्यात आला आहे. तो असा--

- १). एकूण राज्याची गरज विचारात घेवून विकास मंडळाच्या क्षेत्रावरील विकास खर्चासाठी महाराष्ट्राचे राज्यपाल समन्यायाने निधीचे वाटप व्हावे याची खातरजमा करतील.
- २). निधीचे समन्यायाने वाटप होईल याची खातरजमा करतांना राज्यपाल --
 - (अ). विकास मंडळाने कोणत्याही शिफारशी केल्या असल्यास, त्या विचारात घेतील, आणि
 - (ब) निधीच्या वाटपाच्या बाबतीत, राज्यपाल त्यांना आवश्यक आणि योग्य वाटेल अशा कोणत्याही व्यक्तीचा किंवा व्यक्तिसंघाचा सल्ला घेऊ शकतील.
- ३). राज्यपालांनी निधी किंवा नियतव्यय यांच्या ठरवून दिलेल्या वाटपाचा निर्देश राज्य विधीमंडळापुढे सादर करावयाच्या वार्षिक विवरणपत्रामध्ये करण्यांत येईल आणि उपरोक्त नियतव्ययाशी संबंधित विकास कार्ये राज्य शासनाकडून पूर्ण करण्यात येतील वा पूर्ण करून घेण्यात येतील आणि अशा प्रकारे देण्यात आलेला निधी हा एका मंडळाच्या कार्यक्षेत्रामधून दुसऱ्या मंडळाच्या कार्यक्षेत्राकडे वळविता येणार नाही.
परंतु--
 - (अ). एखाद्या मंडळाच्या कार्यक्षेत्रामध्ये हाती घेण्यात आलेल्या विकास कार्याच्या बाबतीत, अर्थसंकल्पीय अर्थसंकल्पिय नियम व कार्यपद्धतीला अनुरूप असे पुनर्विनियोजन करता येईल,
 - (ब). विकास कार्याची अंमलबजावणी करतांना सध्याचे मापदंडच लागू राहतील, आणि
 - (क). विकास कार्यावर संबंधित प्रशासकीय विभागाचे प्रशासकीय व तांत्रिक पर्यवेक्षण, तसेच नियंत्रण सध्याप्रमाणेच चालू राहील.

१.७ राज्यपालांकडून निर्देश :

विकास मंडळाच्या कामकाजाच्या संदर्भात विकास मंडळ आदेश, १९९४ मधील परिच्छेद ९ मधील तरतुदीनुसार राज्यपाल विकास मंडळाला वेळोवेळी आदेशाद्वारे निर्देश देऊ शकतील.

१.८ शिक्षण, प्रशिक्षण आणि सेवायोजन यासाठी सुयोग्य व्यवस्था :

विकास मंडळ आदेश १९९४ मधील परिच्छेद १० मध्ये शिक्षण, प्रशिक्षण आणि सेवायोजन यासाठी सुयोग्य व्यवस्थेसाठी तरतूद प्रतिपादीत केली आहे. ती खालीलप्रमाणे आहे.

संबंध राज्यातील गरजा शासनाने लक्षात घेऊन, प्रत्येक विकास मंडळाच्या कार्यक्षेत्रासाठी तंत्र शिक्षण व व्यवसाय प्रशिक्षण, आरोग्य सेवा, वैद्यकीय सेवा यासाठी पर्याप्त संधी उपलब्ध करून देण्यासाठी आणि राज्य शासनाच्या नियंत्रणाखालील सेवांमध्ये समन्यायी व्यवस्था करण्याची मा.राज्यपाल महोदय खातरजमा करतील आणि त्यासाठी राज्यपाल वेळोवेळी राज्य शासनास योग्य ते निर्देश देतील आणि तसे करीत असतांना आवश्यक आणि योग्य वाटल्यास, राज्यपाल कोणत्याही एका व्यक्तीचा किंवा व्यक्ती संघाचा त्याबाबतीत सल्ला घेऊ शकतील.

----- .०. -----

प्रकरण - दोन
मंडळाच्या सदस्य सचिवांचा अहवाल

२.१ मंडळाचे कार्यक्षेत्र व मुख्यालय :

मंडळाचे कार्यक्षेत्र संपूर्ण मराठवाडा विभागासाठी असून, त्यात औरंगाबाद महसूल विभागातील औरंगाबाद, जालना, परभणी, हिंगोली, नांदेड, लातूर, बीड व उस्मानाबाद जिल्ह्यांचा समावेश आहे. मंडळाचे मुख्यालय औरंगाबाद येथे आहे. जिल्हाधिकारी कार्यालयाचे परिसरातील प्रशासकीय इमारतीमध्ये मंडळाचे कार्यालय आहे.

२.२ कार्यालय आस्थापना :

मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाचे कार्यालयामध्ये मंडळाचे अध्यक्षीय कार्यालय आणि मंडळाचे सदस्य सचिवांकरिता वेगवेगळ्या अशा स्वतंत्र आस्थापना आहेत. मंडळाचे अध्यक्ष व सदस्य-सचिव यांचे आस्थापनेकरिता स्वतंत्र पदे मंजूर करण्यात आलेली आहेत. नियोजन विभागाने वर्ष २००७-०८ मध्ये मंडळाचे आस्थापनेवरील विविध संवर्गातील एकूण २३ पदे मंजूर केली आहेत.

अहवाल वर्ष २००९-१० मध्ये मंडळातील मा.अध्यक्षांचे आस्थापनेवरील मंजूर व भरलेल्या पदांचा तपशिल खालील प्रमाणे आहे.

(अ) मा.अध्यक्षांचे कार्यालयाकरिता कर्मचारी वर्ग :

अ क्र	पदांचे नांव	मंजूर पदे	भरलेली पदे	शेरा
१	खाजगी सचिव	१	१	-
२	स्वीय सहाय्यक	२	०	२ रिक्त
३	लघुलेखक (उच्च श्रेणी)	१	१	-
४	लिपीक/टंकलेखक	१	१	-
५	वाहन चालक	१	१	-
६	चोपदार	१	०	१ रिक्त
७	शिपाई / संदेश वाहक	३	३	
एकूण		१०	७	-

मा.अध्यक्षांचे कार्यालयाकरिता खाजगी सचिवांचे १ पद दि.महाराष्ट्र स्टेट को.ऑप.हौसिंग फायनान्स कार्पोरेशन लि.मुंबई या कार्यालयातील आस्थापनेवरील कर्मचाऱ्यांमधून भरण्यांत आले. स्वीय सहाय्यकांचे २ पदांपैकी १ पद जिल्हा परिषद, उस्मानाबाद यांचे आस्थापनेवरील कर्मचाऱ्यांमधून भरण्यांत आले तर दुसरे पद मा. अध्यक्षांचे इच्छेनुसार बाहेरील उमेदवारांमधून भरण्यांत आले. लघुलेखक उच्चश्रेणी व लिपीक / टंकलेखकाची पदे सिंचन विभागातील आस्थापनेवरील कर्मचाऱ्यांमधून घेण्यांत आली. वाहन चालकाचे १ पद व शिपायाचे १ पद मा.अध्यक्षांचे मर्जीतील उमेदवारांमधून तर २ पदे सिंचन विभागातील आस्थापनेवरील कर्मचाऱ्यांमधून भरण्यांत आले.

ब) अपर आयुक्त व सदस्य सचिवांचे कार्यालयामधील कर्मचारी वर्ग :

अ क्र	पदाचे नांव	मंजूर पदे	भरलेली पदे	शेरा
१	अपर आयुक्त व सदस्य सचिव	१	१	-
२	सहसंचालक	१	१	-
३	प्रशासकीय अधिकारी-नि-संशोधन अधिकारी	१	१	-
४	संशोधन सहायक	२	२	-
५	सहाय्यक लेखाधिकारी	१	१	-
६	लघुलेखक (उच्चश्रेणी)	१	१	-
७	अव्वल कारकुन	१	१	-
८	लिपीक/टंकलेखक	१	१	-
९	वाहन चालक	२	१	१ रिक्त
१०	शिपाई	२	२	-
एकूण		१३	१२	-

सदस्य सचिवांचे पद भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिकाऱ्यांच्या संवर्गातून भरावयाचे असून ते पद दि.१८.७.२००९ रोजी भरले आहे. प्रशासकीय अधिकारी-नि-संशोधन अधिकारी यांचे १ पद तसेच संशोधन सहाय्यकांची २ पदे अर्थ व सांख्यिकी संचालनालयाचे संवर्गामधून भरण्यात आली आहेत. सहाय्यक लेखाधिकारी यांचे १ पद लेखा व कोषागारे संचालनालयाचे संवर्गामधील असून, लघुलेखक (उच्चश्रेणी) १ पद महाराष्ट्र उद्योजकता विकास केंद्र, औरंगाबाद यांचे कार्यालयातून तर अव्वल कारकुन १ पद, लिपीक / टंकलेखक १ पद व शिपायाच्या दोन पदांपैकी १ पद पाटबंधारे विभागातील संवर्गातून भरण्यात आले असून दुसरे १ पद विभागीय आयुक्त (अतिरिक्त सेल), औरंगाबाद यांचे आदेशानुसार मत्स्य व्यवसाय कार्यालयातून भरण्यात आलेले आहे. तसेच वाहन चालकाचे १ पद विभागीय आयुक्त कार्यालय औरंगाबाद येथून भरण्यात आलेले आहे.

२.३ मंडळाच्या सर्वसाधारण बैठका :

मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाच्या कार्यक्षेत्रातील विविध विकासात्मक कामाच्या संबंधात सर्वसाधारण सभेमध्ये चर्चा करण्यात आली. सिंचन, रस्ते विकास, सामान्य आरोग्य, शिक्षण, तांत्रिक शिक्षण, वैद्यकीय शिक्षण, कृषि, फलोद्यान, सामाजिक सेवा-क्षेत्रे अशा विविध क्षेत्रातील विकासात्मक कामासंबंधी तसेच विविध विकास क्षेत्रातील मराठवाड्याचा अनुशेष याबाबत सभेमध्ये चर्चा करण्यात आली. त्याबाबत कांही महत्वाचे निर्णय घेण्यात आले.

२००९-१० या अहवाल वर्ष काळात मंडळाने खाली नमूद केलेल्या दिनांकाचे दिवशी सर्वसाधारण सभा आयोजित केल्या. १) २३.०६.२००९

दिनांक १ एप्रिल, २००९ ते ३१ मार्च, २०१० या कालावधीमध्ये लोकसभेची निवडणूक, विधानसभा निवडणूक व औरंगाबाद महानगरपालिका निवडणूकीची आचार संहिता लागू झाल्याने सर्व साधारण बैठका घेणे शक्य झाले नाही.

२.४ विषय समित्या:

राज्यपालांचे दिनांक ५ ऑगस्ट, १९९४ चे आदेशातील परिच्छेद ४ (३) अन्वये, वैधानिक विकास मंडळाला त्यांच्या क्षेत्रातील विकास कामांचे संदर्भात तज्ञांचे मार्गदर्शन व सल्ला घेण्यासाठी विषय समित्या स्थापन करण्याची तरतूद आहे. त्या अनुषंगाने मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाने खालील विषय समित्या स्थापन केलेल्या आहेत.

- (अ)
१. कृषि, पिक-संवर्धन, फलोद्यान
 २. सहकार, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय, कृषि-पणन, कृषि पतपुरवठा
 ३. ग्रामीण विकास
 ४. पाटबंधारे व कडा
 ५. उद्योग व उर्जा
 ६. वाहतुक, दळणवळण व गृहनिर्माण
 ७. सामान्य शिक्षण व तांत्रिक शिक्षण
 ८. आरोग्यसेवा, पाणीपुरवठा, नागरी विकास
 ९. समाजकल्याण, मागासवर्गीय कल्याण, महिला व बालविकास
 १०. माहिती तंत्रज्ञान आणि विज्ञान व तंत्रज्ञान

२.५ विषय समित्यांच्या बैठका व इतर बैठका :

मंडळाने स्थापन केलेल्या निरनिराळ्या विषय समित्यांच्या बैठका खालील दिनांकाचे दिवशी आयोजित करण्यात आल्या.

१	कृषि, पिक-संवर्धन, फलोद्यान	२७.०७.२००९
२	पाटबंधारे व कडा	२८.०७.२००९
३	आरोग्यसेवा, पाणीपुरवठा, नागरी विकास	२९.०७.२००९
४	समाजकल्याण, मागासवर्गीय कल्याण, महिला व बालविकास	२९.०७.२००९
५	उद्योग व उर्जा	३०.०७.२००९
६	सामान्य शिक्षण व तांत्रिक शिक्षण	३०.०७.२००९
७	वाहतुक, दळणवळण व गृहनिर्माण	३०.०७.२००९
८	माहिती तंत्रज्ञान आणि विज्ञान व तंत्रज्ञान	३१.०७.२००९
९	यंत्रणेची विनियोजन लेखे व उपयोगिता प्रमाणपत्राबाबत आढावा बैठक	२५.०८.२००९

२.६ नियोजन मंडळाच्या बैठकीमध्ये वैधानिक विकास मंडळाचा सहभाग :

नियोजन प्रक्रियेमध्ये वैधानिक विकास मंडळाचा सक्रीय सहभाग असण्यावर राज्यपाल महोदयांनी निर्देश दिले होते. त्यानुसार राज्यस्तरावर तसेच जिल्हा स्तरावरील नियोजन प्रक्रियेमध्ये मंडळाने सक्रीय सहभाग घेतलेला आहे.

राज्य नियोजन मंडळावर वैधानिक विकास मंडळाचे अध्यक्षांना पदसिद्ध सदस्य म्हणून नेमण्यात आलेले आहे. मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाचे अध्यक्षांनी राज्य नियोजन मंडळाने वेळोवेळी आयोजित केलेल्या राज्यस्तरीय बैठकीस उपस्थित राहून नियोजन विषयक चर्चेत भाग घेतला. तसेच

जिल्हा नियोजन मंडळावर मंडळाचे सदस्यांना पदसिध्द सदस्य म्हणून सहभागी करून घेण्यात आले आहे. मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाचे सदस्यांनी त्यांना नेमून दिलेल्या जिल्ह्यातील जिल्हा नियोजन समितीच्या बैठकीस वेळोवेळी उपस्थित राहून चर्चेत भाग घेतलेला आहे. तसेच जिल्हा नियोजन समितीमधील "कोअर ग्रुप" मध्ये सहभागी होऊन जिल्हा योजना तयार करण्याच्या प्रक्रियेमध्ये सदस्यांनी सहकार्य केले.

२.७ विविध कार्यशाळेस मंडळाचे तज्ञ सदस्यांचा सहभाग :

मंडळाचे तज्ञ सदस्य डॉ. श्री. आर.पी. कुरुलकर (प्रभारी अध्यक्ष) यांनी सन २००९-१० मध्ये विविध चर्चासत्रामध्ये शोध निबंध सादर केले ते खालील प्रमाणे .

अ.क्र.	संस्थेचे नांव व स्थळ	विषय
१	देवगीरी महाविद्यालय, औरंगाबाद	फुले-शाहु-आंबेडकर या सत्राचे अध्यक्ष दि.२३ जाने. २०१०.
२	महिला कला व वाणिज्य महाविद्यालय, जळगांव.	युजीसी पुरस्कृत राज्यस्तरीय एक दिवसाची कार्यशाळा दि.१३ फेब्रु. २०१०
३	श्री. असारामजी भांडवलदार कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, कन्नड, जि. औरंगाबाद	राष्ट्रीय कार्यशाळेस प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थिती. दि. २६ फेब्रु. २०१०.
४	मराठवाडा अर्थशास्त्र संघटना तर्फे २७ वे वार्षिक संमेलन उमरगा जिल्हा उस्मानाबाद	संमारंभास प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थिती. दि. ६ व ७ जाने. २०१०.
५	भु-जल व्यवस्थापन संस्था (वाल्मी), औरंगाबाद.	जल क्षेत्राचे खाजगीकरण या विषयावर व्याख्यान दि. १८ मार्च २०१०.

२.८ मंडळाचे मा. अध्यक्ष व सदस्यांनी केलेले दौरे :

मराठवाडा विभागाच्या विकासाचे संदर्भात लोकप्रतिनिधी व अधिकाऱ्यांशी प्रत्यक्ष संपर्क साधून त्यांचेशी विकास विषयक कामांबाबत चर्चा करण्याकरिता मंडळाचे अध्यक्षांनी अहवाल वर्ष काळात दौरे आयोजित केले होते. मराठवाडा विभागातील विकास समस्या सोडविण्यासाठी मुंबई येथे मंत्रालयात मा.मंत्री आणि अधिकारीगण यांचेशी विचारविनिमय केला. तसेच मुंबई येथे वेळोवेळी आयोजित केलेल्या बैठकामध्ये मंडळाचे अध्यक्ष व सदस्य उपस्थित राहिले. जिल्हा नियोजन समितीने वेळोवेळी आयोजित केलेल्या निरनिराळ्या बैठकीस मंडळाचे सदस्य उपस्थित राहिले.

२.९ कार्यालयीन ग्रंथालय :

मंडळाच्या कार्यालयामध्ये स्वतंत्र ग्रंथालय असून त्यामध्ये नियोजन व विकासासंबंधी संदर्भग्रंथ तसेच नियतकालिके ठेवण्यात आली आहेत. ग्रंथालयामध्ये वार्षिक योजना, वार्षिक अर्थसंकल्प, आर्थिक पाहणी, जनगणना, जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन, निरनिराळ्या शासकिय विभागांनी प्रकाशित केलेली सांख्यिकीय माहिती दर्शविणारी पुस्तके व इतर संदर्भग्रंथ उपलब्ध आहेत. विकासासंबंधी अहवाल तयार करतांना मंडळाच्या सदस्यांना ग्रंथालयाचा चांगला लाभ झाल्याचे दिसून आले आहे.

प्रकरण - तीन
कामकाजासंबंधी अनुषंगीक बाबीवर मंडळाच्या शिफारशी

३.१ मानव विकास निर्देशांकानुसार महाराष्ट्रातील मागासलेल्या एकूण १९ जिल्ह्यांच्या विकासासाठी रुपये २००० कोटीची विशेष तरतूद राज्याच्या अर्थ संकल्पात करण्याची मागणी

मानव विकास निर्देशांकाची संकल्पना नोबेल पारीतोषीक विजेते प्रा. अमर्त्यसेन यांनी विकसील केली. ही संकल्पना दर डोई उत्पन्नापेक्षा अधिक व्यापक स्वरूपाची असून यांत आरोग्य, शिक्षण विषयक घटकांचाही समावेश आहे.

“महाराष्ट्र मानव विकास अहवाल - २००२” या शासनाने नुकत्याच प्रकाशित केलेल्या अहवालामध्ये जिल्हानिहाय मानव विकास निर्देशांक दर्शविण्यात आलेले आहेत.

या अहवालातील मुख्य निष्कर्ष खालील प्रमाणे आहेत

१. राज्याचा सरासरी मानव निर्देशांक ०.५८ आहे.
२. मुंबई शहराचा सरासरी मानव निर्देशांक सर्वोच्च असून तो १.०० आहे तर गडचिरोली जिल्ह्याचा सरासरी मानव निर्देशांक सर्वोत कमी ०.२१ आहे. ही विकासातील मोठी तफावत निर्देशीत करते.
३. राज्यात १० जिल्ह्यांचे मानव विकास मुल्य उच्च आहे. (उच्च विकसीत जिल्हा) या पैकी ९ जिल्हे हे उर्वरित महाराष्ट्र विभागातील आहेत. परंतु त्यात मराठवाडा विभागातील एकही जिल्हा नाही.
४. राज्यात ६ जिल्हे “मध्यम मानव विकास निर्देशांक” मुल्यांची आहेत. (यात औरंगाबाद जिल्ह्याचा समावेश आहे.)
५. राज्यातील १९ जिल्हे खुप कमी मानव विकास निर्देशांक मुल्यांची आहेत. ते खालील तक्त्यावरून दिसून येते. मराठवाडा विभागातील ८ जिल्ह्यांपैकी ७ जिल्हे या वर्गावारीत मोडतात.

तक्ता क्रमांक १

अ क्र	जिल्ह्याचे नांव	मानव विकास निर्देशांक (२०००)	रु २००० कोटीचे वाटप	दरडोई उत्पन्न १९९८-९९	साक्षरता दर २००१	आय एम आर
१	२	३	४	५	६	८
१	रत्नागिरी	०.४६	९६.२०	१०९२६	७५.३५	७५
२	धुळे	०.३६	१०९.८०	८१९५	७२.०८	७३
३	नंदूरबार	०.२०	१२३.७०	८१९५	५६.०६	७३
४	सोलापूर	०.४६	८९.३०	१२५५८	७१.५०	६८
५	जालना	०.२६	१२५.४०	८०४९	६४.५२	७६
६	परभणी	०.४२	९७.८०	९२७२	६७.०४	५०
७	हिंगोली	०.४२	९७.८०	९२७२	६६.८६	५०
८	बीड	०.४४	९०.९०	९५७०	६८.४८	५२
९	नांदेड	०.३६	१०८.१०	८७८८	६८.५२	६८
१०	उस्मानाबाद	०.३८	१०६.५०	८९६३	७०.२४	७०

११	लातूर	०.४६	९०.००	९२२९	७२.३४	५७
१२	बुलढाणा	०.३९	१०१.३०	८८४९	७६.१४	८२
१३	अकोला	०.४२	९६.२०	१०४०२	८१.७७	१०१
१४	वाशीम	०.३४	१०९.८०	१०४०२	७४.०३	१०१
१५	यवतमाळ	०.२१	१३३.९०	८९९०	७४.०६	१२४
१६	भंडारा	०.४६	९२.७०	९९८९	७८.६८	८१
१७	गोंदिया	०.४६	९२.७०	९९८९	७८.६५	८१
१८	चंद्रपूर	०.४१	१०१.३०	१३००३	७३.०७	९६
१९	गडचिरोली	०.२०	१३५.७०	११६३५	६०.२९	१७६
एकूण राज्य		०.५८	२०००	१५८०४	७७.२७	७४

तक्ता क्रमांक २
मानव विकास निर्देशांकावर आधारीत जिल्ह्यासाठी निधीचे वाटप

अ क्र	जिल्हा	मानव निर्देशांकाची किंमत		जिल्ह्याचे १.० पासुन अंतर	प्रस्तावीत केलेला निधी रु.कोटी
१	२	३	४	५	६
१	रत्नागिरी	०.४४	L	०.५६	२४.०३
२	धुळे	०.३६	L	०.६४	२७.४७
३	नंदूरबार	०.२८	L	०.७२	३०.९०
४	सोलापूर	०.४८	L	०.५२	२२.३२
५	जालना	०.२७	L	०.७३	३१.३३
६	परभणी	०.४३	L	०.५७	२४.४६
७	हिंगोली	०.४३	L	०.५७	२४.४६
८	बीड	०.४७	L	०.५३	२२.७५
९	नांदेड	०.३७	L	०.६३	२७.०५
१०	उस्मानाबाद	०.३८	L	०.६२	२६.६०
११	लातूर	०.४७	L	०.५३	२२.७५
१२	बुलढाणा	०.४१	L	०.५९	२५.३२
१३	अकोला	०.४४	L	०.५६	२४.०३
१४	वाशीम	०.३६	L	०.६४	२७.४७
१६	भंडारा	०.४६	L	०.५४	२३.१८
१७	गोंदिया	०.४६	L	०.५४	२३.१८
१८	चंद्रपूर	०.४१	L	०.५९	२५.३२
१९	गडचिरोली	०.२१	L	०.७९	३३.९०
एकूण राज्य				११.६५	५००.००

L = Low HDI

तक्ता क्रमांक ३

मानव विकास निर्देशांकावर आधारित जिल्ह्यासाठी निधीचे वाटप

अ क्र	जिल्हा	जिल्ह्यासाठी मानव विकास निर्देशांकावर आधारित किंमत		
		मानव विकास निर्देशांक किंमत		तफावत नमुना -१
१	२	३		४
				५
१	रत्नागिरी	०.४४	L	०.५६
२	नाशीक	०.५१	M	०.४९
३	धुळे	०.३६	L	०.६४
४	नंदूरबार	०.२८	L	०.७२
५	जळगांव	०.५०	M	०.५०
६	अहमदनगर	०.५७	M	०.४३
७	सोलापूर	०.४८	L	०.५२
८	औरंगाबाद	०.५७	M	०.४३
९	जालना	०.२७	L	०.७३
१०	परभणी	०.४३	L	०.५७
११	हिंगोली	०.४३	L	०.५७
१२	बीड	०.४७	L	०.५३
१३	नांदेड	०.३७	L	०.६३
१४	उस्मानाबाद	०.३८	L	०.६२
१५	लातूर	०.४७	L	०.५३
१६	बुलढाणा	०.४१	L	०.५९
१७	अकोला	०.४४	L	०.५६
१८	वाशीम	०.३६	L	०.६४
१९	अमरावती	०.५०	M	०.५०
२०	यवतमाळ	०.२२	L	०.७८
२१	वर्धा	०.४९	M	०.५१
२२	भंडारा	०.४६	L	०.५४
२३	गोंदिया	०.४६	L	०.५४
२४	चंद्रपूर	०.४१	L	०.५९
२५	गडचिरोली	०.२१	L	०.७९
एकूण राज्य				१४.५१
				५००.००

L = Low HDI, M = Medium, H = High

वरील विश्लेषणातून असा निष्कर्ष काढता येईल की, मानव विकास निर्देशांकाने विकास संबंधी महाराष्ट्रात आजही बरीच तफावत दिसून येते. म्हणून हे मंडळ १९ लघु मानव विकास निर्देशांकित जिल्ह्यासाठी वार्षिक अर्थ संकल्पात रुपये २०००.०० कोटीचा विशेष निधी प्रस्तावीत करित आहे.

३.२ जिल्हा योजना २०१०-११ मध्ये निधीचे वाटपाबाबत मानव विकास निर्देशांक मुल्यावर आधारित पर्यायी सुत्र :

जिल्हा योजनेतर्गत निधी वितरणासाठी निधी वितरणाची पर्यायी कार्यपद्धत सुचवित आहोत, जी अधिक संयुक्तीक व भक्कम /मजबुत अशा शास्त्रीय दृष्ट्या सुसंगत तत्वावर आधारीत आहे. राज्यातील जिल्हयासाठी मानव विकास निर्देशांकावर आधारीत निधी वाटपाचे नवीन सुत्र स्विकारणे गरजेचे आहे. या सुत्राचा तपशील खालील प्रमाणे आहे

या सुत्राप्रमाणे ज्या जिल्हयांचा मानव विकास निर्देशांक १.० पासून जवळ आहे अशा जिल्हयांना कमी निधी (उदा. ठाणे जिल्हा) तर जो जिल्हा १.० पासून दूर असेल त्या जिल्हयास जास्त निधी मिळेल. (उदा. गडचिरोली) दुस-या शब्दात ज्या जिल्हयाचा मानव विकास मोठा त्यास कमी तर ज्या जिल्हयाचा स्तर कमी त्यास जास्त निधी मिळेल व ते न्याय ठरेल. हे पर्यायी सुत्र पुढीलप्रमाणे आहे.

$$\text{सुत्र } \frac{d}{\sum d} \times \frac{\text{मानव विकासावर आधारित निधी}}{9} = \text{जिल्हयाचा निधी}$$

येथे $d = १.०$ पासून जिल्हयाच्या मानव विकास निर्देशांकाचे अंतर

$$\sum d = \text{सर्व जिल्हयाचा एकूण फरक (किंवा १७.०१)}$$

दोन उदाहरणे खालील प्रमाणे देण्यात येत आहे.

i) पुणे जिल्हयाचा मानव विकास निर्देशांक मुल्यातील फरक $(१.०० - ०.७६) = ०.२४$

म्हणून $d = ०.२४$ आणि $\sum d = १७.०१$ मानव विकासावर आधारित निधी = **समजा रु.७५० कोटी**

$$\therefore \frac{०.२४}{१७.०१} \times \frac{७५०}{१} = १०.५८ \text{ कोटी (पुणे जिल्हयाचा निधी)}$$

ii) गडचिरोली जिल्हा सर्वात कमी मानव विकास निर्देशांक मुल्य ०.२१ म्हणून गडचिरोली जिल्हयाचा मानव विकास निर्देशांक मुल्यातील फरक $(१.० - ०.२१ = ०.७९)$

म्हणून गडचिरोली जिल्हयासाठी निधीचे वितरण

$$\frac{d}{\sum d} \times \frac{२०\%}{१} = \frac{०.७९}{१७.०१} \times \frac{७५०}{१} = ३४.८३ \text{ कोटी}$$

वरील सुत्राच्या सह्याने राज्यातील ३५ जिल्हयांना होणारे निधीचे वाटप तक्ता क्र ४ मध्ये दाखविलेले आहे.

तक्ता क्रमांक ४

अ. क्र.	जिल्हा	मानव विकास निर्देशांक मुल्य	१.०० पासून फरक	प्रस्तावीत वाटप रुपये कोटीत
१	२	३	४	५
१	मुंबई	१.०० H	०.००	०.००
२	मुंबई उपनगर	१.०० H	०.००	०.००
३	ठाणे	०.८२ H	०.१८	७.९५
४	रायगड	०.७० H	०.३०	१३.२३
५	रत्नागिरी *	०.४४ L	०.५६	२४.७०
६	सिंधूदुर्ग	०.६० H	०.४०	१७.६४
७	नाशीक	०.५१ M	०.४९	२१.६०
८	धुळे *	०.३६ L	०.६४	२८.२३
९	नंदूरबार	०.२८ L	०.७२	३१.७५
१०	जळगांव	०.५० M	०.५०	२२.०५
११	अहमदनगर	०.५७ M	०.४३	१८.९६
१२	पुणे	०.७६ H	०.२४	१०.५८
१३	सातारा	०.५९ H	०.४१	१८.०९
१४	सांगली	०.६८ H	०.३२	१४.११
१५	सोलापूर	०.४८ L	०.५२	२२.९३
१६	कोल्हापूर	०.६४ H	०.३६	१५.८८
१७	औरंगाबाद	०.५७ M	०.४३	१८.९६
१८	जालना *	०.२७ L	०.७३	३२.१९
१९	परभणी *	०.४३ L	०.५७	२५.१४
२०	हिंगोली	०.४३ L	०.५७	२५.१४
२१	बीड *	०.४७ L	०.५३	२३.३८
२२	नांदेड *	०.३६ L	०.६३	२७.७९
२३	उस्मानाबाद *	०.३८ L	०.६२	२७.३४
२४	लातूर *	०.४७ L	०.५३	२३.३८
२५	बुलढाणा *	०.४१ L	०.५९	२६.०२
२६	अकोला *	०.४४ L	०.५६	२४.७९
२७	वाशीम	०.३६ L	०.६४	२८.२३
२८	अमरावती	०.५० L	०.५०	२२.०५
२९	यवतमाळ *	०.२२ L	०.७८	३४.२२
३०	वर्धा *	०.४९ M	०.५१	२२.४९
३१	नागपूर #	०.७१ H	०.२९	१२.७८
३२	भंडारा *	०.४६ L	०.५४	२३.८०
३३	गोंदीया	०.४६ L	०.५४	२३.८०
३४	चंद्रपूर *	०.४१ L	०.५९	२६.०२
३५	गडचिरोली *	०.२१ L	०.७९	३४.८४
एकूण राज्य			१७.०१	७५०.००

* मागास # उन्नत

तात्पर्य: नियोजन विभागाने जिल्हा नियोजनासाठी वापरलेले सुत्राएवजी मंडळाने शिफारस केलेल्या पर्यायी सुत्राचा विचार निधी वाटपात करतांना करावा.

३.३ मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळामार्फत पाहणी अभ्यास प्रस्तावित करणे :

मंडळाने किमान एका विषयाचा पाहणी अभ्यास एका उपसमितीमार्फत सन २०१०-११ या वर्षात प्रस्तावित करून त्याबाबतचा अहवाल शासनास सादर करण्याचा निर्णय घेण्यात आला. त्याअनुशंगाने मंडळाने “समाजकल्याण” या विषयाची निवड करून मराठवाड्यातील त्या समाजाची आर्थिक, सामाजिक, शैक्षणिक व आरोग्याबाबतची इतभुंत माहिती सदर पाहणी अभ्यासात करून अहवाल तयार करण्याचे ठरवले.

३.४ मंडळाची वेबसाईट प्रदर्शित करणे :

मंडळामार्फत मराठवाड्यातील विविध विकासाची कामे प्रस्तावित होतात. सदर कामे पारदर्शकपणे जनते समोर येणे आवश्यक आहे. मंडळाच्या माध्यमातून शासनाकडून मराठवाड्यासाठी पायाभुत विकास होण्यासाठी वेळोवेळी आर्थिक पॅकेजच्या स्वरूपात मागणी करावी लागते. तसेच मंडळाच्या कार्याची माहिती सर्वसामान्यांना व्हावी या हेतुने मंडळाची वेबसाईट [www.msdb.gov.in] तयार करण्याचे काम मा.अध्यक्ष व मा. अपर आयुक्त व सदस्य सचिव यांचे मार्गदर्शनाखाली हाती घेण्यात आलेले आहे.

३.५ जालना जिल्ह्याच्या सिंचन अनुशेषाची तफावत दूर करणे :

गोदावरी नदीवर जालना जिल्ह्यात जोगलादेवी, मंगरुळ, राजाटाकळी व लोणी सांगवी हे चार बंधारे बांधण्यात आलेले आहेत. नदीच्या दोन्ही बाजुस सिंचन क्षमता निर्माण झालेली आहे. नदीच्या एका तिरावर जालना जिल्ह्याचे क्षेत्र व दुस-या तिरावर परभणी/बीड जिल्ह्याचे क्षेत्र आहे. परंतु सर्वेक्षण करताना जालना विभागातर्फे सर्वेक्षण झाले असल्यामुळे जालना जिल्ह्यातील जवळच्या गावावरून बंधारा संबोधण्यात आला. त्यानुसार खर्च व सिंचन क्षमता फक्त जालना जिल्ह्यातच दर्शविण्यात आली. जोगलादेवी, मंगरुळ, राजाटाकळी व लोणी सांगवी उच्च पातळी बंधा-यावर निर्माण झालेली सिंचन क्षमता पूर्णतः जालना जिल्ह्यात दाखविण्यात आलेली होती. ती फक्त जालना जिल्ह्यात नसून परभणी व बीड जिल्ह्यातही सिंचन क्षमता निर्माण झालेली आहे. आता ती सुधारीत करून त्या जिल्ह्यात सिंचन क्षमता खालील तक्त्यात दर्शविण्यात आलेली आहे.

तक्ता

अ.क्र.	जिल्हा	सिंचन अनुशेष (रब्बी समतुल्य क्षेत्र)	२००८-०९ मध्ये निर्मित		शिल्लक अनुशेष
			सिंचन क्षेत्र	रब्बी समतुल्य क्षेत्र	
१	२	३	४	५	६
१	जालना दि.२८/०१/१० अन्वये	२१५३०	१०८८३	१७३५८	४१७२
	सुधारीत	२१५३०	५९९५	९४३९	१२०९१
२	बीड दि.२८/०१/१० अन्वये	०	०	०	०
	सुधारीत		४४८८	७२७०	०
३	परभणी दि.२८/०१/१० अन्वये	०	०	०	०
	सुधारीत		४००	६४८	०

३.६ विशेष निधी सन २००९-१० जिल्हा निहाय अनुज्ञेय निधी, मंडळाने ची शिफारस व मंजूर कामांचा
तपशिल (रु. लाखात)

स.क्र.	जिल्ह्याचे नाव	अनुज्ञेय निधी	मंडळाने शिफारस केलेले प्रस्ताव		जिल्हाधिकारी यांनी नियोजन विभागास पाठविलेले प्रस्ताव		मंजूर प्रस्ताव	
			कामाची संख्या	निधी	कामाची संख्या	निधी	कामाची संख्या	निधी
१	औरंगाबाद	३७०.००	७२	७२६.९७	७२	७२६.९७	३०	३५६.९६
२	जालना	२३०.००	८०	३३८.५०	६८	२८६.००	६०	२४३.००
३	बीड	३०९.८३	८०	५२६.३१	७५	३५४.५०	४८	३०९.८३
४	परभणी	२०२.६२	३०	२९१.००	३०	२९१.००	१९	१९४.७१
५	हिंगोली	१४६.३४	३६	१६४.००	३६	१६४.००	३६	१४६.३४
६	नांदेड	३५४.१२	३६	४०८.५९	३५	३२८.९०	३१	३५१.२०
७	उस्मानाबाद	१३९.०४	५१	२८३.७९	४५	२५१.७०	२५	१३७.९८
८	लातूर	२५०.४५	६६	३७०.२६	६२	३३५.००	५५	२५०.३१
९	एकूण ८० %	२००२.४०	४५१	३१०९.४२	४२३	२७३८.०७	३०४	१९९०.३३
१०	सामुहिक योजना १५ %	३७५.४५	२०	४९५.५४	०	०	१६	३७५.४५
११	मागास तालुका सेनगाव जि. हिंगोली ५%	६२.५७	१२	६०.००	१२	६०.००	१२	६०.००
१२	मागास तालुका वाशी जि. उस्मानाबाद ५%	६२.५८	७	७९.३०	७	६२.३०	७	६२.३०
एकूण-		२५०३.००	४९०	३७४४.२६	४४२	२८६०.३७	३३९	२४८८.०८

----- ०.० -----

ENGLISH VERSION

MARATHWADA STATUTORY DEVELOPMENT BOARD, AURANGABAD.

No.MSDB/A.R.09-10/2010/
Central Administrative Building,
Ground Floor (W) Wing,
Collectorate Campus,
Aurangabad - 431 001

Dated : / /2010.

To,

H.E. The Governor of Maharashtra,
Raj Bhavan, Malabar Hill,
Mumbai – 400 035.

**Subject : Submission of Annual Report of the Marathwada Statutory
Development Board for the year 2009-2010.**

Respected Sir,

It is an honour for me to submit the Annual Report of the Marathwada Statutory Development Board for the year 2009-2010.

It is imperative to increase the irrigation potential, as farming in Marathwada is largely monsoon dependent. The Board has proposed diversion of water from west flowing rivers of the Konkan region to the Godaveri valley . It will definitely benefit and aid the progress of Marathwada region

During the year 2009-10, the Board has utilised its special fund to provide educational aids to enhance the intelligence level of students in 29 Primary Schools of each of the 8 districts of Marathwada region. Also, construction of 62 Anganwadis in Aurangabad District was recommended by the Board.

The Board has greatly benefited by the guidance it received from His Excellency The Hon. Governor of Maharashtra. The Board, therefore, expresses its deep sense of gratitude towards His Excellency and hope that the valuable guidance would be available to the Board in future as well.

Yours sincerely,

(Dr. R. P. Kurulkar)
Acting Chairman

ACKNOWLEDGMENT

The Marathwada Statutory Development Board, gratefully acknowledges the guidance it received from His Excellency, the Hon'ble Governor of Maharashtra .

The Hon'ble Governor took personal interest in the development of the region and had interaction with the Board on development issues on several occasions , which made it possible for the Board to discharge its functions effectively.

The Board is also grateful to the Hon'ble Chief Minister and his cabinet colleagues for their co-operation in the development process of the region and implementation of the time-bound programme for development of the region. The Board is also obliged to all the Hon'ble Ministers for their co-operation in sanctioning of the proposals of development works which the Board had recommended to the Government.

The Board acknowledges its gratitude towards all the Hon'ble Members of Parliament, Hon'ble Members of State Legislative Assembly and State Legislative Council, Presidents of Zilla Parishads, Presidents of Municipal Councils, Freedom Fighters, Social workers of the Marathwada region, for rendering co-operation to the Board.

The Board received valuable cooperation from experts from various fields of development. The Board is therefore thankful to them for the services rendered by them.

The Board is also grateful to the Chief Secretary, Govt. of Maharashtra , Additional Chief Secretaries, Principal Secretaries and Secretaries of various departments in Mantralya, for rendering co-operation to the Board in implementing various development schemes.

The Board is also grateful to Shri Sunil Soni, Principal Secretary Planning, Shri Shrikant Deshpande, Secretary to Hon. Governor, Shri Vikas Chandra Rastogi, Joint Secretary (Development Boards), Smt. Karkhanis, Dy. Secretary Planning, Shri Bankapure, Under Secretary and their staff for their help and guidance provided to the Board. The Board is thankful to all those who have directly or indirectly associated themselves with the activities of the Board.

Marathwada Statutory Development Board, Aurangabad.
Annual Report 2007-2008
I N D E X

Sr.No.	Subject	Page No.
Chapter I	Establishment and Functions of Statutory Development Boards.	
1.1	The State of Maharashtra Order, 1994	01
1.2	Establishment of separate Development Boards in Maharashtra State	01
1.3	Composition of the Development Boards	01
1.4	Organization of the Board (2006-2007)	02
1.5	Functions of the Board	03
1.6	Allocation of funds	04
1.7	Directions by the Hon'ble Governor	05
1.8	Suitable arrangements for Education, Training & Employment	05
Chapter II	Report of the Member-Secretary	
2.1	Territorial jurisdiction and headquarter of the Board	06
2.2	Office establishment	06
2.3	General meetings of the Board	07
2.4	Subject Committees	08
2.5	Meetings of Special Subject Committees	09
2.6	Participation of the Board in Planning Process	09
2.7	Participation in Seminars organised by various organisations	10
2.8	Tours undertaken by the Chairman and Members	10
2.9	Office Library	11
Chapter III	Board's Recommendations on Contemporary Issues	
3.1	Special Budget of Rs. 2000 Crores to bring about Development in HDI in 19 Backward Districts of Maharashtra	12
3.2	A Note on Allocation of Funds for District Plans (2010-11)	14
3.3	Conduct of Studies on Social Sector	17
3.4	Introducing the Board Website	17
3.5	Removal of Irrigation Backlog in Jalna District	17
3.6	District wise Recommendation & Sanctioned Works Under Special Funds for the Year 2009-10	18

ESTABLISHMENT AND FUNCTIONS OF STATUTORY DEVELOPMENT BOARD

1.1 The State of Maharashtra Order, 1994 :

The President of India, in exercise of his powers conferred by Article 371 (2) has promulgated an order titled **"The State of Maharashtra (Special responsibility of the Governor for Vidarbha, Marathwada and Rest of Maharashtra) Order, 1994"**. According to this order, the Governor of Maharashtra is entrusted with the special responsibility for the establishment of separate Development Boards for Vidarbha, Marathwada and the Rest of Maharashtra region and for the matters specified in sub-clauses (b) and (c) of Article 371(2) of the Constitution in respect of the area of each Development Board.

1.2 Establishment of separate Development Boards in Maharashtra State:

In exercise of the powers conferred by the President of India under the State of Maharashtra Order, 1994, the Governor of Maharashtra vide order No.GS/G/94/DB/432, dated 30th April, 1994 established three separate Development Boards for Vidarbha, Marathwada and the Rest of Maharashtra region and specified the areas of respective Development Boards. This order is hereafter referred to as the Development Board Order.

1.3 Composition of the Development Boards :

The Development Boards were constituted by the Governor of Maharashtra on 25th June, 1994. Each Development Board initially comprised of *seven members* out of whom one member was from the Maharashtra State Legislature from the area of the respective Development Board, one was from a local authority and *three expert members* having special knowledge or experience in the field of planning, finance, administration, irrigation, agriculture, education, public health etc. The Commissioner of a Revenue Division from the area of respective Development Board was also appointed on the Board as ex-officio member. An officer of the State Government of the rank of Additional Commissioner of a revenue division from respective Development Board was appointed as Member Secretary of the Development Board. The

strength of the Development Boards was subsequently increased vide Order No.GS/SS/DB/98/60, dated 29th January, 1998.

The new structure of the Board is as follows:

- a) Two members of the Maharashtra State legislature from the area of the respective Development Board;
- b) One member of local authority from the area of the respective Development Board;
- c) Five expert members having; -
 - i) special knowledge of planning process, finances and accounts of Government; or
 - ii) wide experience in financial matters and administration; or
 - iii) special knowledge in different fields like irrigation, public health, public works, industries, agriculture, education or employment etc.
- d) All Commissioners of Revenue Divisions from the area of respective Development Board as ex-officio members of the Board.
- e) An officer of the State Government not below the rank of an Additional Commissioner of the Revenue Division from the respective Development Board shall be Member-Secretary of the Board.
- f) Executive Chairman, State Planning Board will be ex-officio member.

1.4 Organisation of the Board (2009-2010) :

The Development Boards completed their term of 5 years on April 30, 1999. The President of India vide order dated April 29, 1999 titled as "The State of Maharashtra (special responsibility of the Governor for Vidarbha, Marathwada and the Rest of Maharashtra region) Amendment Order, 1999" extended the term of the three Development Boards by another 5 years upto 30th April, 2004. Later on, the Hon'ble Governor extended the term of Development Boards for one year i.e. upto 30th April, 2005 and further the Hon'ble Governor extended the term of Marathwada Statutory Development Board up to 30th April 2010, by the

letter dated 10th January 2006. The particulars of the Chairman and members of the Marathwada Statutory Development Board for the year 2009-10 are as given under :

1.	Shri. Madhukarrao Devrao Chavan, MLA	Chairman	up to 15.12.09
2.	Dr. R.P. Kurulkar	Acting Chairman	From 16.12.09
3.	Dr. Ratnakar Mahajan, Executive Chairman, State Planning Board	Ex-Officio Member	up to 15.12.09
4.	Shri Babasaheb Kupekar, Executive Chairman, State Planning Board	Ex-Officio Member	From 16.12.09
5.	Shri. Bhaurao Baburao Patil (MLA)	Member	
6.	Shri Chandrakant Danwe (MLA)	Member	
7.	Shri Rajkishor Modi (Member of MC)	Member	
8.	Dr. Shri S.B. Nakade	Expert Member	
9.	Dr. Shri G.G. Nandapurkar	Expert Member	
10.	Shri S.L. Warudkar	Expert Member	
11.	Shri Bhaskar Mundhe (IAS), Divisional Commissioner, Aurangabad Division.	Ex-Officio Member	
12.	Smt. Richa Bagala (IAS)	Member Secretary	Upto 07.07.09
13.	Shri. K. G. Pachange	Acting Member Secretary	08.07.2009 to 17.07.09
14.	Shri Pankaj Kumar, (IAS)	Member Secretary	From 18.07.09

1.5 Functions of the Board:

Vide para 6 of the Development Board Order dated 30th April, 1994; the functions of the Development Board have been specified as given below:

- to ascertain relative levels of development in different sectors in relation to its area on the basis of appropriate indicators, having regard to the levels of development in the State as a whole,
- to assess the impact of various development efforts in removing backlog and achieving overall development within its area,

- c) to suggest the levels of development expenditure over the area of Development Board during a plan period including the annual plan, and
- d) to prepare an annual report on its working and send it, as far as possible within three months after the end of every financial year, to the Governor for placing it before the Maharashtra State Legislative Assembly.

1.6 Allocation of Funds :

Clauses of 7 & 8 of the Development Board Order, under the caption **“allocation of funds for development expenditure”** and **“allocation of funds to be reflected in annual financial statement”** state that -

- (1) the Governor of Maharashtra shall ensure equitable allocation of funds for development expenditure over the areas of Development Boards, subject to the requirements of the State as a whole.
- (2) In ensuring equitable allocation of funds, the Governor may —
 - a) take into consideration the recommendations, if any, made by the Development Board, and
 - b) where he considers it necessary and appropriate, seek advice from any person or body of persons in the matter of the allocation of funds.
- (3) The allocation of funds or outlays made by the Governor shall be reflected in the annual financial statement, to be placed before the State Legislature and the developmental activities with regard to the outlays as aforesaid, shall be carried out or caused to be carried out by the State Government and the funds so allocated shall not be diverted from the area of the one Board to that of another Board with the following exceptions:
 - a) Reappropriation may be made in conformity with the budgetary rules and Procedure on the development activities undertaken as aforesaid within the area of a Board.
 - b) In the implementation of the development activities, the prevailing norms shall be adhered to, and

- c) The respective administrative departments shall continue to implement and exercise administrative and technical supervision and control over the developmental activities.

1.7 Directions by the Hon'ble Governor:

The Governor may, by order, from time to time give directions to the Development Boards in the matter of its functioning as per clause 9 of the said order.

1.8 Suitable arrangements for Education, Training & Employment:

Clause 10 of the Development Board Order ensures suitable arrangements for education, training and employment. For this purpose, it is prescribed that :

The Governor shall ensure equitable arrangement for providing adequate facilities for technical education and vocational training and for adequate opportunities for employment in service under the control of the State Government in respect of the area of each Development Board, subject to the requirement of the State as a whole, and for that purpose the Governor shall give suitable directions to the State Government from time to time; and while doing so, the Governor may, where he considers it necessary and appropriate, seek advice from any person or body of persons.

CHAPTER-II

REPORT OF THE MEMBER-SECRETARY

2.1 Territorial jurisdiction and headquarter of the Board :

The territorial jurisdiction of the Board is extended to entire revenue division of Marathwada, which includes districts of Aurangabad, Jalna, Parbhani, Hingoli, Nanded, Beed, Latur and Osmnabad. The headquarter of the Board is at Aurangabad located in Central Administrative Building in the Collectorate campus.

2.2 Office Establishment :

Two independent office establishments have been sanctioned for Marathawada Statutory Development Board, one for the Chairman and other for Member-Secretary of the Board. The posts were created separately for the establishment of the Chairman and Member-Secretary. The Planning Department has sanctioned total number of 23 posts from various cadres on the establishment of the Board for the year 2009-2010.

During the period of reporting year 2009-2010, the position of sanctioned and filled-in posts is given below.

a) For the Office of the Chairman

Sr.No.	Designation of the Post	Sanctioned Posts	Filled-in Posts	Remarks
1.	Private Secretary	1	1	
2.	Personal Assistant	2	0	2 Vacant
3.	Stenographer (H.G.)	1	1	
4.	Clerk -Cum-typist	1	1	
5.	Driver	1	1	
6.	Chopdar	1	0	1 Vacant
7.	Peon / Messanger	3	3	
Total		10	7	

The post of private secretary to the Chairman is filled-in from the staff of the Maharashtra State Co-operative Housing Finance Corporation Ltd. The posts of Stenographer (HG) and Clerk-typist are taken from Irrigation department. One post each of driver and peon have been filled-

in from outside and the remaining 2 peons are taken from Irrigation department.

b) For the Office of the Member-Secretary:

Sr.No.	Designation of the Post	Sanctioned Posts	Filled-in Posts	Remarks
1.	Add. Commissioner & Member Secretary	1	1	
2.	Joint Director	1	1	
3.	Administrative officer- cum- Research Officer	1	1	
4.	Research Assistant	2	2	
5.	Assistant Accounts officer	1	1	
6.	Stenographer (H.G.)	1	1	
7.	Senior Clerk	1	1	
8.	Clerk-Typist	1	1	
9.	Driver	2	1	1 Vacant
10.	Peon	2	2	
Total		13	12	

The post of Additional Commissioner and Member Secretary is from I.A.S. cadre, which is filled and other posts such as Joint Director, Administrative Officer-cum-Research Officer, Research Assistants are filled-in from the Directorate of Economics and Statistics. The incumbent on the post of Assistant Accounts Officer is taken on deputation from Directorate of Accounts and Treasury. The post of Stenographer is filled from the office of M.C.E.D. and the posts of Senior Clerk, Clerk-typist and Peon are drawn from Irrigation Department. The post of Driver is filled-in from Revenue Department.

2.3 General meetings of the Board :

The Board organised one general meeting during the reference period i.e. from 1st April, 2009 to 31st March, 2010. Elaborate discussions were made in the meeting on the progress of development of the region and issues of regional imbalance especially in the sectors of Irrigation, Road-Development, Health Services, General and Technical Education,

Medical Education, Agriculture, Water Supply and other social sectors of development were dealt with and important resolutions were passed. The resolutions passed by the Board were submitted to the Governor's office and also the respective departments in Mantralaya for suitable necessary action.

The General Meeting of the Board was organized on 23rd of June, 2009 for the recommendation of works to be undertaken under the special funds.

In 2009 – 2010 due to the operation of model code of conduct for Parliament Election, Legislative Assembly Election & Aurangabad Municipal Corporation Election only Subject Committee meetings have been organized.

2.4 Subject Committees:

Under the provision of clause 4 (3) of the Development Board Order issued by the Governor, dated 5th August, 1994, the Statutory Development Boards are allowed to create special subject committees for seeking guidance and advice to the Board. Accordingly, Marathwada Statutory Development Board has constituted special subject committees on the following subjects :

1. Agriculture, Crop Husbandry, Horticulture
2. Co-operative, Animal Husbandry, Dairy Development, Agriculture -Marketing, agriculture Credit.
3. Rural Development
4. Irrigation and CADA
5. Industry and Energy
6. Transport and Communication, Housing
7. General Education and Technical Education
8. Health Services, Water Supply, Urban Development
9. Social Welfare, backward class welfare, women and child welfare.
10. Information Technology.
11. Science and Technology.

2.5 Meetings of Special Subject Committees :

The Board has organised special committee meetings and other related meetings on the following dates :

1.	Agriculture, Crop Husbandry, Horticulture	27.07.2009
2.	Irrigation and CADA	28.07.2009
3.	Health Services, Water Supply, Urban Development	29.07.2009
4.	Social Welfare	29.07.2009
5.	Industry and Energy	30.07.2009
6.	General Education	30.07.2009
7.	Transport, Communication and Road Development	30.07.2009
8.	Information Technology & Science and Technology	31.07.2009
9.	Meeting Regarding the U.C. & C.C. from Agencies	25.08.2009

2.6 Participation of the Board in Planning Process :

The Governor has emphasized on the involvement of Development Boards in the planning process in their respective regions. This Board accordingly participated in such meetings organised at State and district level.

The Chairman of the Board has been appointed as ex-officio member of the State Planning Board. As such, the Chairman participated in the meetings organised by State Planning Board and took part in discussions. Also the members of the Board are associated with District Planning Councils, as ex-officio members. The members of the Board also took part in the meetings organised by District Planning Councils held in the districts. The members also represented the Board in "Core Group" of their respective District Planning Committees while formulation of the district plans.

2.7 Participation of in Seminars Organised by various Organisations, Conferences etc.:

Dr. R.P. Kurulkar [Acting Chairman] and also Expert Member of the Board was invited by various Institutions and Organization to participate in their Seminars/Conference during the year 2009-10 as follows.

Sr.No	Name of Institute	Subject
1	Deogiri College, Aurangabad	Chairman of the Session on Phule-Shahu-Ambekar Series on 23 Jan. 2010.
2	Women's Arts and Commerce College, Jalgaon	UGC Sponsored One-day State level Seminar on 13 th Feb.2010
3	Shri Asaramji Bhandwaladar Arts,Commerce and Science College, Kannad, Dist. Aurangabad.	Chief Guest of the National Seminar held on 26 th Feb. 2010.
4	27 th Annual Conference of the Marathwada Economic Assosiation held at Umerga Dist. Osmanabad	Chief Guest at Valectory function on 6 th , 7 th March, 2010 ..
5	Water and Land Management Institute (WALMI), Aurangabad.	Delivered a lecture on "Privatization in Water Sector" on 18 th March 2010.

2.8 Tours Undertaken by the Chairman and Members:

The Chairman of the Board undertook extensive tours in the region for holding dialogue with people's representatives and programme implementing agencies, related to development in Marathwada region. In order to solve the problems in the process of development of the region, the Chairman had discussion with concerned ministers and departmental heads in Mantralaya. The Chairman and members of the Board also visited Mumbai to attend various meetings. The members of the Board also attended various meetings organised by District Planning Councils at respective district headquarters.

2.9 Office Library :

The Board has maintained a library, which contains reference books, periodicals etc. related to planning and development. Publications such as annual plan, annual budget, economic survey, census handbooks, district social and economic abstracts, statistical publication of various departments etc. are stocked in the library. The library has proved to be very useful for the Board members for reference while preparing various study reports.

CHAPTER-III

Board's Recommendation on Contemporary Issues

3.1 Special Budget of Rs. 2000 Crores to bring about Development in HDI in 19 Backward Districts of Maharashtra

The concept of Human Development Index was developed by Prof. Amartya Sen, the Nobel Prize Winner in Economics. This concept is much more comprehensive, than the concept of per capita income, as it includes health & education as additional variables.

The Govt. of Maharashtra has recently published "Maharashtra Human Development Report 2002" indicating districtwise Human Development Indices. The highlights of this report are as follows:

- (1) The average HDI value of the state is 0.58
- (2) Mumbai city has the highest HDI value of 1.00, while Gadchiroli district is at the bottom with the HDI value of 0.21, indicating disparity of development 1:5.
- (3) There are 10 districts with high HDI values (or highly developed districts) of which 9 districts are located in rest of Maharashtra Region, but not a single district from Marathwada Region.
- (4) There are 6 districts with medium HDI values of which, only one is located in Marathwada (i.e. Aurangabad).
- (5) There are 19 districts in the state, which have very low HDI values as indicated in the following table. Out of 8 districts in Marathwada 7 districts fall in this category.

Table No.1

Sr. No.	Name of District	HDI [Indicators 2000]	Allocation of Rs. 2000 Crores	Per Capita Income 1998 - 99	Literacy Rate 2001	I M R
1	2	3	4	5	6	8
1	Ratnagiri	0.46	96.20	10926	75.35	75
2	Dhule	0.36	109.80	8195	72.08	73
3	Nandurbar	0.20	123.70	8195	56.06	73
4	Solapur	0.46	89.30	12558	71.50	68
5	Jalna	0.26	125.40	8049	64.52	76
6	Parbhani	0.42	97.80	9272	67.04	50
7	Hingoli	0.42	97.80	9272	66.86	50

8	Beed	0.44	90.90	9570	68.48	52
9	Nanded	0.36	108.10	8788	68.52	68
10	Osmanabad	0.38	106.50	8963	70.24	70
11	Latur	0.46	90.00	9229	72.34	57
12	Buldhana	0.39	101.30	8849	76.14	82
13	Akola	0.42	96.20	10402	81.77	101
14	Washim	0.34	109.80	10402	74.03	101
15	Yavatmal	0.21	133.90	8990	74.06	124
16	Bhandara	0.46	92.70	9989	78.68	81
17	Gondia	0.46	92.70	9989	78.65	81
18	Chandrapur	0.41	101.30	13003	73.07	96
19	Gadchiroli	0.20	135.70	11635	60.29	176
State Average		0.58	2000	15804	77.27	74

Table No.2

Allocation of Funds on the Basis of HDI Values for Districts

Sr. No.	District	HDI Values		Difference form - 1.0	Suggested Allocation Rs in Crores
1	Ratnagiri	0.44	L	0.56	24.03
2	Dhule	0.36	L	0.64	27.47
3	Nandurbar	0.28	L	0.72	30.90
4	Solapur	0.48	L	0.52	22.32
5	Jalana	0.27	L	0.73	31.33
6	Parbhani	0.43	L	0.57	24.46
7	Hingoli	0.43	L	0.57	24.46
8	Beed	0.47	L	0.53	22.75
9	Nanded	0.37	L	0.63	27.05
10	Osmanabad	0.38	L	0.62	26.60
11	Latur	0.47	L	0.53	22.75
12	Buldhana	0.41	L	0.59	25.32
13	Akola	0.44	L	0.56	24.03
14	Wasim	0.36	L	0.64	27.47
15	Yeotmal	0.22	L	0.78	33.48
16	Bhandara	0.46	L	0.54	23.18
17	Gondia	0.46	L	0.54	23.18
18	Chandrapur	0.41	L	0.59	25.32
19	Gadchiroli	0.21	L	0.79	33.90
Total States				11.65	500.00

L=Low HDI

Table No.3**Allocation of Funds on the Basis of HDI Values for Districts**

Sr. No.	District	HDI Values		Difference form – 1	Suggested Allocation Rs in Crores
1	Ratnagiri	0.44	L	0.56	19.30
2	Nasik	0.51	M	0.49	16.88
3	Dhule	0.36	L	0.64	22.05
4	Nandurbar	0.28	L	0.72	24.80
5	Jalgaon	0.50	M	0.50	17.30
6	Ahmednagar	0.57	M	0.43	14.80
7	Solapur	0.48	L	0.52	17.92
8	Aurangabad	0.57	M	0.43	14.81
9	Jalana	0.27	L	0.73	25.16
10	Parbhani	0.43	L	0.57	19.63
11	Hingoli	0.43	L	0.57	19.63
12	Beed	0.47	L	0.53	18.25
13	Nanded	0.37	L	0.63	21.70
14	Osmanabad	0.38	L	0.62	21.36
15	Latur	0.47	L	0.53	18.25
16	Buldhana	0.41	L	0.59	20.32
17	Akola	0.44	L	0.56	19.30
18	Wasim	0.36	L	0.64	22.05
19	Amaravati	0.50	M	0.50	17.30
20	Yeotmal	0.22	L	0.78	26.88
21	Wardha	0.49	M	0.51	17.57
22	Bhandara	0.46	L	0.54	18.60
23	Gondia	0.46	L	0.54	18.60
24	Chandrapur	0.41	L	0.59	20.32
25	Gadchiroli	0.21	L	0.79	27.22
Total States				14.51	500.00

L=Low HDI, M=Medium, H=High

This analysis leads us to conclude that, in terms of HDI, there is huge disparity in development in the state of Maharashtra even today. Therefore, for the accelerated development of these 19 low HDI districts in the state, the Board proposes a total investment of Rs.2000 crores as “Special Fund”, to be included in the annual plan budget of 2010 – 11, of the Govt. of Maharashtra.

3.2 A Note on Allocation of funds for District Plans (2010-11) :

The Planning Dept. of the Govt. of Maharashtra has adopted certain methodology for allocating district plan funds. In this Note we are dealing with this issue at greater length and also suggesting an alternative

methodology or formula which is more appropriate and with a strong economic logic for the allocations made on the basis of the Human development Index of each district.

There is an urgent need to adopt a new formula for allocating funds on the basis of the HDI values of each district in the State, from the next financial year 2010-11. This formula is discussed below.

An Alternative formula for allocating funds on the basis of the HDI values: This new approach aims at allocation of plan funds on the basis of HDI values of each district in such a manner that, high HDI value districts should get relatively smaller amount of funds, while low HDI Value district should get relatively larger amount of funds. In other words, the allocations of funds to each district should be based on the level of its HDI value. To achieve this objective, the following formula can be employed.

$$\frac{d}{\sum d} \times \frac{\text{Funds Allotted on the basis of HDI}}{1} = \text{Allocation to the district}$$

Where d = Difference of the HDI value of the district from 1.00

$\sum d$ = Summation of the difference of all districts (or 17.01)

Two examples are given below:

- i) Pune district has the difference of HDI value $(1-0.76)=0.24$
Hence, $d=0.24$ and $\sum d = 17.01$ Funds Allotted on the basis of HDI = Let us assume the funds are Rs.750 Crores.

$$\frac{0.24}{17.01} \times \frac{750}{1} = 10.58 \text{ crores (Allocation to Pune)}$$

- ii) Gadchiroli district has the lowest HDI value of 0.21 : Hence difference in HDI value of Gadchiroli district would be

$$(1.0 - 0.21) = 0.79$$

Hence allocation to Gadchiroli district would be

$$\frac{d}{\sum d} \times \frac{20\% \text{ funds}}{1} = \frac{0.79}{17.01} \times \frac{750}{1} = 34.83 \text{ crores}$$

- iii) Following this formula we have allocated plan funds to each district on the basis of its HDI value. Please see table – 4

Table No.4

Sr.No.	District	HDI Value	Difference from-1	Allocation Rs.In Crores Suggested**
1	Mumbai	1.00H	0.00	0.00
2	Mumbai Gr.	1.00H	0.00	0.00
3	Thane	0.82H	0.18	7.95
4	Raigad	0.70H	0.30	13.23
5	Ratnagiri *	0.44L	0.56	24.70
6	Sindhudurg *	0.60H	0.40	17.64
7	Nasik	0.51M	0.49	21.60
8	Dhule *	0.36L	0.64	28.23
9	Nandurbar	0.28L	0.72	31.75
10	Jalgaon	0.50M	0.50	22.05
11	Ahmednagar	0.57M	0.43	18.96
12	Pune	0.76H	0.24	10.58
13	Satara	0.59H	0.41	18.09
14	Sangli	0.68H	0.32	14.11
15	Solapur	0.48L	0.52	22.93
16	Kolhapur	0.64H	0.36	15.88
17	Aurangabad	0.57M	0.43	18.96
18	Jalana *	0.27L	0.73	32.19
19	Parbhani *	0.43L	0.57	25.14
20	Hingoli	0.43L	0.57	25.14
21	Beed *	0.47L	0.53	23.38
22	Nanded *	0.36L	0.63	27.79
23	Osmanabad *	0.38L	0.62	27.34
24	Latur *	0.47L	0.53	23.38
25	Buldhana *	0.41L	0.59	26.02
26	Akola *	0.44L	0.56	24.79
27	Wasim	0.36L	0.64	28.23
28	Amaravati	0.50 L	0.50	22.05
29	Yeotmal *	0.22L	0.78	34.22
30	Wardha *	0.49M	0.51	22.49
31	Nagpur #	0.71H	0.29	12.78
32	Bhandara *	0.46L	0.54	23.80
33	Gondia	0.46L	0.54	23.80
34	Chandrapur *	0.41L	0.59	26.02
35	Gadchiroli *	0.21L	0.79	34.84
Total State		0.58	17.01	750.00

* Backward # High

iv) JUSTIFICATION: The formula used by the Planning Dept. allocates larger funds to already developed districts (or with High HDI values) while allocates smaller funds to low HDI Districts . Finally we request the Govt. to reconsider this method of allocation of plan funds to the districts on the basis of their HDI values as suggested in above formula, from the next financial year .

3.3 Conduct of Studies on Social Sector:

The Board has decided it would undertake studies on Social Development issues through its sub-committee and the report would be presented to the Government of Maharashtra for the same.

3.4 Introducing Board's Website:

Information regarding the developmental work and activities carried out by the Board should be disseminated to the people. Hence Board has decided to launch its website [www.msdb.gov.in], under the guidance of Chairman & Member Secretary of the Board.

3.5 Removal Backlog in Irrigation of Jalna District :

There are four dams, Jogaladevi, Mangrul, Rajatakli and Loni Sangvi constructed on the Godavari river in Jalna District. On the both sides of the river irrigation potential has been created. Jalna District lies on one side of the river and Parbhani and Beed Districts lie on the other side. During the survey by Jalna Irrigation Division the dams were shown to belong to Jalna District only. Hence the expenses and irrigation potential has been shown against the Jalna District only. The irrigation potential created by the Jogaladevi, Mangrul, Rajatakli and Loni Sangvi dam lies in Jalna District, as well as Parbhani and Beed Districts. Now the revised irrigation potential created has been shown in the following table.

Table

Sr. No.	District	Irrigation Backlog (Rubby Sorgam Equivalent)	Potential Created in 2008-09		Remainin g Backlog
			Irrigatio n Area	Rubby Sorgam Equivalent	
1	2	3	4	5	6
1	Jalna Dated 28/01/10	21530	10883	17358	4172
	Reform	21530	5995	9439	12091
2	Beed Dated 28/01/10	0	0	0	0
	Reform		4488	7270	0
3	Parbhani Dated 28/01/10	0	0	0	0
	Reform		400	648	0

**3.6 District wise Recommendation & Sanctioned Works
Under Special Funds for the Year 2009-10**

Sr. No	Name of the District	Admi- ssible Fund	Proposals Recommended by the Board		Proposals Send to Pl. Dept. by the Collector		Sanctioned Proposals	
			No. Works	Fund	No. Works	Fund	No. Works	Fund
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Aurangabad	370.00	72	726.97	72	426.97	30	356.96
2	Jalna	230.00	80	338.50	68	286.00	60	243.00
3	Beed	309.83	80	526.31	75	354.50	48	309.83
4	Parbhani	202.62	30	291.00	30	291.00	19	194.71
5	Hingoli	146.34	36	164.00	36	164.00	36	146.34
6	Nanded	354.12	36	408.59	35	328.90	31	351.20
7	Osmanabad	139.04	51	283.79	45	251.70	25	137.98
8	Latur	250.45	66	370.26	62	335.00	55	250.31
9	Total 80%	2002.40	451	3109.42	423	2738.07	304	1990.33
	Total Collective Scheme 15%	375.45	20	495.54	0	0	16	375.45
	Backward Tal.Sengaon Dist.Hingoli 5%	62.57	12	60.00	12	60.00	12	60.00
	Backward Tal. Washi Dist. Hingoli 5%	62.58	7	79.30	7	62.30	7	62.30
	Total	2503.00	490	3744.26	442	2860.37	339	2488.08